

KINDEREN VAN EEN MINDERE GOD.

Al sinds die befaamde film uitkwam, intrigeert mij deze titel: “Children of a lesser God”. Het gaat mij hier niet om de inhoud van die film, maar om de titel, en wat die uitspraak bij mij wakker roept.

In de brief aan de Filippenzen wordt een hymne geciteerd, die in eigen woorden ook zo iets zegt:

“Hij die bestond in goddelijke majesteit heeft zich niet willen vastklampen aan de gelijkheid met God; Hij heeft zich van zichzelf ontdaan en het bestaan van een slaaf aangenomen. Hij is aan mensen gelijk geworden. En als mens verschenen heeft Hij zich vernederd. Hij werd gehoorzaam tot de dood, tot de dood aan een kruis.

Daarom heeft God Hem hoog verheven en Hem de naam verleend, die boven alle namen is”. (Filippenzen 2, 6-11.)

De eerste verzen van deze hymne krijgen niet al te veel aandacht in de officiële Rooms Katholieke kerk. Het tweede gedeelte wel, want daar is eer en macht mee te behalen. “Christus, koning van het heelal”, is de titel van een kerkelijke feestdag. En dan deelt de officiële kerk natuurlijk in zijn koningschap op aarde, met de paus als de plaatsvervanger van de Heer. Daarmee is de macht en de pracht van de kerkelijke hiërarchie gegrond en gewettigd. En wie zich daartegen verzet.....

Maar natuurlijk zijn wij, Christenen, eigenlijk kinderen van een mindere God; een God, die niet gekomen is om gediend te worden, maar om te dienen, eventueel tot de dood er op volgt. Want juist als christenen zeggen wij te geloven in een God, die zich liet zien in het leven, het sterven, het verrijzen, en de woorden en daden van Jezus van Nazareth. Hij tekende een zeer bepaald beeld van de Onafbeeldbare, door bij het Laatste Avondmaal als een slaaf voor zijn vrienden neer te knielen om hun een paar frisse voeten te verzorgen. Een God, die voor mij door de knieën gaat om mij een nederige dienst te bewijzen: van die mindere God wil ik graag een kind zijn.

Als wij met de teksten uit de traditie van de evangelist Johannes zeggen, dat “*God liefde is*” dan weten we, dat God niet gediend is van ons dienen, maar dat Zijn Wezen - voor zover wij daar iets over mogen zeggen – juist is om Zich onvoorwaardelijk weg te cijferen ten bate van anderen: “*De liefde zoekt zichzelf niet.....zij rekent het kwade niet aan.....alles bedekt*

zij, alles vertrouwt zij, alles hoopt zij, alles duldt zij.....”(1 Cor. 13.)

Het lijkt me dus onmogelijk om aan dit door het Nieuwe Testament aangegeven Godsbeeld ook maar enige macht of overheersing te kunnen ontlenen. Dat dit toch doorlopend gebeurd is en nog gebeurt in de praktijk van de Rooms katholieke kerk.....tja!

(Een ervaring, 9 augustus 2017: in een kleine kapel in het hart van Rotterdam zingen 's morgens vroeg vijf oude tot zeer oude monniken het koorgebed. Er is verder niemand om dat gebed mee te maken. Het zingen is niet groots, want ook hun stemmen zijn oud. Zij bidden voor de wereld en de stad, voor levenden en overledenen, om vrede. Ontroerend in de eenvoud en zelfs enige onbeholpenheid. Dan gaan ze achter elkaar lopend of schuifelend weer weg. Waarom doen ze dat, iedere dag? Omdat ze het doen. Helpt het? God mag het weten! Kinderen van een mindere God, dat wel!)

In de verhalen over David en Salomo, in het Eerste Testament, is ook zo'n spoor te lezen van de mindere God. David wil een tempel bouwen voor zijn God, want de Ark van het verbond staat nog steeds in een tent, terwijl zijne majesteit in een paleis woont. De profeet laat David weten, dat hij dat een geweldig goed idee vindt. Maar na een nachtje slapen meldt hij de koning toch maar, dat God liever in die tent blijft wonen. Waarom? Daarop wordt in het verhaal geen antwoord gegeven. Misschien omdat de Eeuwige op die manier dicht bij het gewone, armzalige volk blijft en niet opgenomen wordt in de grootsheid van de elite?

Zijn zoon Salomo kan het echter niet laten om een tempel te gaan bouwen, want je kunt de buitenlandse hoogwaardigheidsbekleders, die bij de koning op bezoek komen en dan eerst hun eer moeten bewijzen aan de lokale God, toch niet ontvangen in een tent?! Dan maak je als koning een belabberde indruk! De Eeuwige geeft toe, want wat doe je, als de door jou verkozen koning zoiets wil? Maar de reactie van God in het relativiseren van al die pracht en praal is indrukwekkend. De Eeuwige laat Salomo meedelen:

“Wat deze tempel betreft, die u laat bouwen: als u zich richt naar Mijn wetten, Mijn voorschriften ten uitvoer brengt, al Mijn geboden onderhoudt en ernaar leeft,dan zal Ik te midden van de Israëlieten wonen en Mijn volk Israël niet verlaten”. (1 Koningen,6, 11-13.)

Het lijkt me een tekst, die ook niet zou misstaan op de Sint Pieter in

Rome, op de grote moskee van Damascus, en op de tempels in India; het Grote Gebod indachtig: “*Bemin uw naaste en heb zelfs uw vijanden lief*”; of hoe iedere andere Godsdienst deze grondwet benoemt.

Het is een fundamenteel gegeven in de zogenaamde “Woestijngodsdiensten” – Jodendom, Christendom, Islam – dat de Eeuwige nooit afgebeeld kan en dus mag worden. Want God is te groots en te anders om te kunnen passen in een beeld, een begrip of een woord, hoe verheven en heilig dat voor ons ook is. Maar met name de Rooms katholieke traditie is wel erg vrij met dit beeldenverbod omgegaan. Destijds gaf men daar een interessante theologische verklaring voor: “sinds de Eeuwige zich zelf in een beeld heeft laten zien – in Zijn Zoon: de God-mens Jezus Christus – is er in het verlengde hiervan de mogelijkheid gegeven om toch beelden te gebruiken, mits men de Onafbeeldbaarheid toch als grondtoon laat meeklinken. Nu is het zo, dat in de dagelijkse geloofspraktijk van miljoenen Rooms Katholieken de afbeeldingen van Jezus of van heiligen niet meer weg te denken zijn. Dit heeft voor de praxis van het geloven enorme voordelen, maar roept ook wel vragen op.

Nog zwaarder wordt dit probleem, als men bedenkt, dat ook woorden, begrippen, constructen, belijdenissen, een soort van beelden zijn. God is ook: “*Voorbij alle woorden en dingen*”, zoals Gregorius van Nazianze al in 380 na Chr. schreef. De negatieve theologie werkte dat verder uit door elke uitspraak over de ONNOEMBARE te ontkennen. God is niet goed; maar Hij is ook niet slecht. God is niet machtig; maar Zij is ook niet onmachtig. God bestaat niet; maar Hij bestaat ook niet niet.

Dit is dus geen vorm van atheïsme, maar juist een diep geloof in de grootsheid van de Eeuwige, Die voorbij al ons begrijpen is. Toch is het ook waar, dat wij in onze wereld van mensen de Onnoembare alleen maar kunnen benoemen en beschrijven met begrippen en woorden, omdat mensen nu eenmaal in een wereld van taal en van verhalen leven. Zoals de filosoof Lao Tze al 2000 jaar geleden schreef: “*Het TAO, dat ik beschrijf, is niet het TAO, dat ik beschrijven wil; maar ik kan niet anders*”.

Volgens mij is de officiële Rooms Katholieke kerk hier een verkeerde weg ingeslagen, door allerlei uitspraken over de ONNOEMBARE, en allerlei kerkelijke constructen – zoals de structuur van de hiërarchische kerk, en de sacramenten – uit te tillen boven de Onnoembaarheid en ze tot absoluut waar, zó door God ingesteld en gewild en daarom boven het menselijke en dus relatieve taalgebied ontheven te verklaren. Hier neigt de

officiële kerk volgens mij er toe om beelden tot haast goddelijke status te verheffen. En dat brengt het risico van afgoderij dichterbij.

Hoe de balans te vinden tussen spreken en zwijgen, geloven en relativiseren? Een spanningsveld, dat al in het begin van de woestijnwijsheid bekend was, waar in één uitspraak werd gezegd:

*“Ik ben de onuitsprekelijke stilte;
Ik ben het uitspreken van Mijn Naam”.*

(Nag Hammadi-geschriften: “Donder, volmaakt bewustzijn”.)

Zoals ik de Onnoembare noem, zo zal de Onnoembare dus voor mij zijn. Maar die benoeming zal altijd relatief zijn: niet echt God beschrijvend, maar mijn relatie tot de Eeuwige tekenend. Mag ik God dus almachtig noemen? Je doet maar! Mag ik God totaal ontwapende en ontwapenende liefde noemen? Je doet maar! Ik ga de verkeerde weg op, als ik zeg, dat mijn benaming en bepaling de enige door God gewilde en dus absoluut ware methode is. En dat deed en doet de Officiële Rooms katholieke kerk voortdurend, tot en met de mijns inziens onzinnige discussie over gluten-vrije hosties.

In de vele verhalen van de bijbel zijn een groot aantal verschillende beelden van God te vinden, en de kerk kan zich zeker op sommige van deze beelden beroepen om haar gelijk aan te tonen. Maar juist in het Evangelie komt toch voornamelijk een ander beeld van de Onafbeeldbare te voorschijn: de God, die zich presenteerde in Jezus van Nazareth, van Wie gezegd wordt: *“Wie Mij ziet, ziet de Vader”*. (Johannes 14, 9.) Maar dat is een God, die eerder wil dienen, dan gediend wil worden. Een God, die erg veel bezwaren heeft tegen macht en rijkdom – en heel wat minder tegen seksualiteit en overtreding van religieuze regels, iets waar de officiële Rooms katholieke kerk juist heel gevoelig voor is; terwijl deze weer weinig problemen heeft met religieuze machtsuitoefening, en vaak ook niet zo veel problemen met rijkdom.

Ik wil niet beweren, dat deze “Mindere God' niet te vinden is in de Rooms katholieke kerk. Integendeel. In preken, artikelen, boeken duikt dat beeld van de ontwapende en ontwapenende God steeds vaker op. Een voorbeeld uit vele:

“Op de dag waarop we ontdekken dat we bemind worden, gaat de wereld voor ons open, worden wij huisgenoten van het mysterie. Het mysterie van de liefde bestaat juist in het oneindige schenken en nooit bezitten, in het

oneindige geven en nooit uitgeput raken. Het mysterie van de liefde bestaat in het eindeloos willen ontvangen zonder ooit verzadigd te worden. Zo heeft God de mens geschapen in zijn liefde, omdat er geen andere vorm denkbaar was.....God houdt krankzinnig veel van mensen”.

(CARLO SPOOR o.p.: “Kloosterleven”.)

Ook in de top van het kerkelijk bestuur vind je tegenwoordig sporen van de “Mindere God”. Met name paus Franciscus maakt een flinke verschuiving in het Godsbeeld, bij voorbeeld door zijn beroemde uitspraak: “*Wie ben ik om te veroordelen?!*” Zijn milde en menselijke manier van optreden als paus heeft miljoenen mensen blij verrast; maar ook velen zwaar teleurgesteld, omdat hij “*Niet duidelijk is; niet veroordeelt; te veel ruimte laat; te populistisch is en het decorum uit het oog verliest; enz*”. Ik wil die tegenstand niet onderschatten, want volgens mij is het inderdaad een botsing tussen twee verschillende beelden van God en Godsdienst. In de keuze van zijn naam als paus gaf hij al aan, dat hij koos voor de “mindere God”. Sint Franciscus is natuurlijk het iconische voorbeeld van iemand, die gelooft in de arme, dienstbare, humane, met de lijdende mensen en dieren mede-lijdende God.

Zo is de God in Wie ik geloof: oneindig schenkend en nooit bezittend, oneindig gevend en nooit uitgeput rakend; een Mindere God; niet de Machthebber, maar de Zichzelf wegschenkende Lieve God: niet almachtig en hoog verheven, maar allemachtig lief.

Leo Raph. A. de Jong o.p.
Augustus 2017.
Leerhuis Spiritualiteit, no. 43.

=====